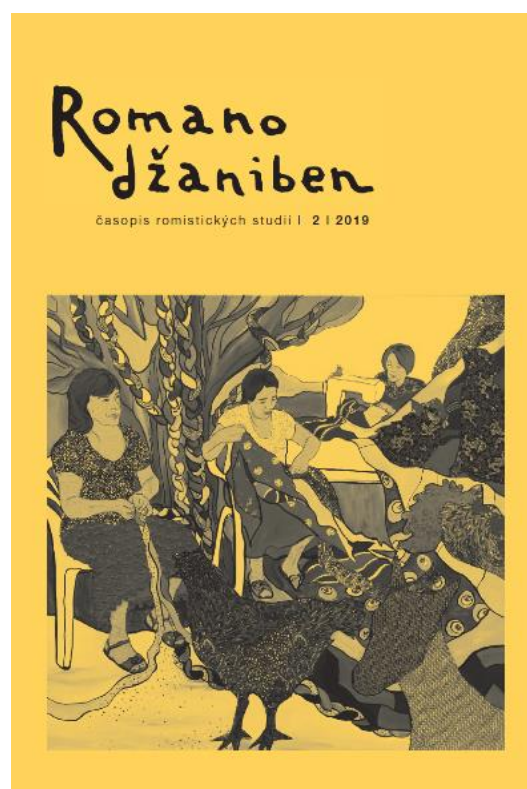

ROMANO DŽANIBEN, z. s.

VÝROČNÍ ZPRÁVA

ZA ROK 2019

Biskupcova 1866/85
130 00 Praha 3
IČO: 62941305 DIČ: CZ 62941305
č. ú. ČSOB 161582339/0300
ředitelka spolku: Mgr. Lada Viková
email: dzaniben@email.cz
www.dzaniben.cz

Obsah výroční zprávy

Spolek Romano džaniben	3
Časopis Romano džaniben	4
Historie časopisu	4
Současnost časopisu	4
Složení výkonné redakce 2019	4
Redakční rada časopisu Romano džaniben	5
Struktura časopisu	6
Personální zázemí spolku 2019	8
Časopis Romano džaniben v roce 2019	10
Romano džaniben – 1/2019	13
Romano džaniben – 2/2019	14
Financování časopisu	17
Další aktivity spolku v roce 2019	18
Romistické utopie	19
Dějiny Romů ve výuce	20
Propagace	24
Zhodnocení roku 2019	25

Spolek Romano džaniben

Posláním spolku Romano džaniben je rozšiřovat povědomí o historii, jazyce a kultuře Romů mezi odbornou i širokou veřejností především prostřednictvím publikační a vzdělávací činnosti, a přispívat tak k překonávání bariér plynoucích ze vzájemné neznalosti.

Historie spolku, dříve sdružení, sahá do roku 1994, kdy přední česká indoložka a romistka Milena Hübschmannová se svými přáteli založila Nadaci Romano džaniben. Ta od roku 2005 do roku 2013 existovala pod názvem o. s. Romano džaniben a k 1. 1. 2014 se stala spolkem.

Téměř výhradní činností Romano džaniben bylo do roku 2005 vydávání stejnojmenného časopisu romistických studií, od roku 2005 se pak věnuje i dalším projektům, většinou edičního a vzdělávacího charakteru.

Časopis Romano džaniben

Časopis romistických studií

Časopis Romano džaniben je jediným recenzovaným periodikem v Česku, které se systematicky věnuje jazyku, historii a kultuře Romů v nejširším slova smyslu. Snaží se publikovat podložené a fundované informace z celého spektra humanitních oborů. Vedle odborných textů věnuje Romano džaniben prostor i autorské tvorbě romských literátů, portrétům romských osobností a umělců, recenzím a anotacím odborné romistické literatury a beletrie romských autorů.

Historie časopisu

U zrodu tohoto romistického časopisu v ČR stála doc. Milena Hübschmannová, zakladatelka romistiky na FF UK v Praze, se svými přáteli. Ti se také na podobě časopisu výrazně podíleli, jmenovitě (řazeno abecedně): Zbyněk Andrš, Ruben Pellar, Hana Šebková, Anna Žigová a Edita Žlnayová. Skladba Redakční rady a technické redakce se v průběhu let obměňovala. Časopis vychází nepřetržitě od roku 1994, do roku 2002 měl čtvrtletní periodicitu, jednotlivá vydání čítala v průměru 100 stran. Výraznější změny zaznamenal časopis v roce 2002, kdy o. s. Romano džaniben začalo na jeho vydávání spolupracovat s nakladatelstvím G plus G. Od té doby časopis vychází pololetně v průměru o 170 stranách a má současnou grafickou podobu, od prvního čísla roku 2012 pouze došlo k návratu k původnímu, menšímu formátu. Milena Hübschmannová redakci časopisu vedla celých 11 let do roku 2005, kdy tragicky zahynula, a šéfredaktorství na následující 3 roky převzal Peter Wagner. V roce 2009 se ho ujaly Jana Kramářová a po ní Eva Zdařilová, která v roce 2011 odešla na mateřskou dovolenou. Ta vedení redakce předala Pavlu Kubaníkovi a Heleně Sadílkové. Od podzimu 2013 je ředitelkou sdružení, resp. spolku Lada Viková.

Současnost časopisu

V roce 2010 byl časopis zařazen na seznam recenzovaných neimpaktovaných periodik spravovaný Radou pro vědu a výzkum. Kromě publikování odborných recenzovaných článků se ale na podobě časopisu nic jiného nemění: Romano džaniben i nadále otiskuje také popularizační články přístupné nejširší veřejnosti, aby tak zůstal informační, referenční a diskusní platformou pro celou řadu profesních skupin a především pro Romy samotné.

V roce 2016 byl celý archiv časopisu od roku 1994 až po současnost digitalizován a on-line zveřejněn na webu spolku. Nejnovější dva ročníky časopisu jsou vždy přístupné pouze našim předplatitelům, starší čísla si v PDF může stáhnout z našich webových stránek kdokoliv.

Složení výkonné redakce v roce 2019:

Šéfredaktoři: Pavel Kubaník, Helena Sadílková

Redaktoři: Lada Viková

Technické redaktorky: Eva Zdařilová, Jiřina Kuklová Stolařová

Redakční rada časopisu Romano džaniben:

Redakční rada časopisu zodpovídá za jeho odbornou a obsahovou stránku. Její členové jsou vybíráni dle svého působení a erudice v jednotlivých vědeckých oblastech, do kterých romistika zasahuje. Redakční rada časopisu navrhuje členy Odborné poradní a konzultační skupiny, kteří jsou odpovědní za recenzování zaslaných příspěvků a jejich doporučení či nedoporučení k publikování. Konečné rozhodnutí o publikování však je na členech rady.

Redakční rada se schází minimálně jednou ročně a na tomto setkání projednává a schvaluje další směřování časopisu a ediční plán.

Členové:

Michael Beníšek, Ph.D.

Seminář romistiky, Katedra středoevropských studií, FF UK Praha

Jan Červenka, Ph.D.

Seminář romistiky, Katedra středoevropských studií, FF UK Praha

Viktor Elšík, Ph.D.

Ústav obecné lingvistiky, FF UK Praha

Mgr. Lucie Fuková

v r. 2019 na mateřské dovolené

PhDr. Jana Horváthová
Muzeum romské kultury v Brně

Alexander Mušinka, PhD.
Ústav rómskych štúdií, Prešovská univerzita v Prešove

Tatiana Zachar Podolinská, PhD.
Ústav etnológie Slovenskej akadémie vied

Helena Sadílková, Ph.D.
Seminář romistiky, Katedra středoevropských studií, FF UK Praha; Ústav
soudobých dějin Akademie věd ČR; Romano Džaniben, z.s.

Mgr. Lada Viková
Katedra sociální a kulturní antropologie, FF Univerzita Pardubice; Romano
Džaniben, z.s.

Dipl.-Phys. Peter Wagner
bývalý šéfredaktor Romano Džaniben

Struktura časopisu

RECENZOVANÁ ČÁST

Od roku 2009 minimálně polovinu časopisu tvoří vědecké články odborníků působících na poli celé řady vědních oborů, z nichž je možno nahlížet na historii, kulturu a jazyk Romů. Jejich odbornou úroveň a vědecký přínos před publikováním zhodnotí nezávisle na sobě dva recenzenti.

Příspěvky do recenzované části časopisu podléhají před publikováním recenznímu řízení. Texty jsou po přijetí redakcí a po vyhodnocení formálních náležitostí šéfredaktorem anonymizovány a předány k posouzení dvěma odborníkům. Odborníci jsou vybíráni podle zaměření posuzovaného textu z okruhu Redakční rady nebo Odborné poradní a konzultační skupiny. Vypracované posudky buď příspěvky k publikování doporučí, doporučí po přepracování nebo nedoporučí. V případě nejjasností je text předán k posouzení ještě třetímu recenzentovi.

NERECENZOVANÁ ČÁST

V časopise i přes odborné zaměření zůstávají nadále zachovány níže uvedené rubriky. V České republice totiž dosud nevychází jiné periodikum, které by pravidelně věnovalo rozsáhlejší prostor memorátům především z období II. světové války, textům psaným v romštině, prezentaci romských osobností a recenzím a anotacím romistické literatury. Redakce časopisu Romano džaniben přitom publikování tohoto typu textů a informací považuje za stejně zásadní jako je přinášení nových vědeckých poznatků, a proto jim i do budoucna bude věnovat stejnou péči.

Literatura

V této rubrice jsou pravidelně zveřejňovány autorské texty zavedených nebo začínajících romských spisovatelů. V případě autorů píšících romsky jsou jejich texty publikovány vždy v originále s českým nebo slovenským překladem, díla psaná v ostatních jazycích jsou publikována v českém překladu (resp. v českém originále). Ukázky jsou doplněny minimálně krátkou biografickou poznámkou o autorovi. Stále jsme otevření k navázání nových kontaktů na autory, jejichž díla dosud v časopise nebyla publikována, abychom je mohli v časopise představit.

Portrét osobnosti / Rozhovor

Z řad Romů se rekrutují nejen v České republice, ale v celosvětovém měřítku osobnosti vynikající svými schopnostmi a dovednostmi ve všech myslitelných oborech lidské činnosti. Imperativem časopisu Romano džaniben a především milou povinností je o těchto výtvarnících, politicích, hudebnících, literátech a

mnohých dalších zpracovat portrét nebo je osobně navštívit a nahrát s nimi rozhovor, který následně v časopise opublikujeme. Druhým, neméně důležitým důvodem pro publikování rozhovorů, je dokumentování historických etap z pohledu přímých účastníků. Nejčastěji jsou obsahem rozhovoru válečné vzpomínky, migrace za prací apod.

Recenze a anotace

Tato rubrika obsahuje kratší anotace i obsáhlejší rozborné recenze romistické literatury a monografií romských autorů, výběrově i poezie a beletrie reflektující romskou kulturu.

Personální zázemí spolku

V roce 2019 se aktivně na chodu spolku, redakčních pracích a koordinaci projektů podíleli následující členové spolku:

- Výkonná redaktorka (od roku 2000) a od září 2013 ředitelka spolku: **Mgr. Lada Viková** – psycholožka a romistka, odpovídá za redakční práci a dobrou jazykovou úroveň časopisu, zodpovídá za prosazení edičního plánu stanoveného Redakční radou. Podílí se jak na redakční práci, tak na korekturách, a pomáhá s výběrem literatury k recenzování. Zároveň se od září 2013 více podílí na administrativní činnosti a řízení celého spolku, je přítomna při jednáních o zamýšlených projektech, jedná se sponzory, spoluorganizuje schůzky redakční rady apod.

- Výkonná redaktorka a od května 2011 šéfredaktorka: **Helena Sadílková, Ph.D.** – romistka – zodpovídá za recenzní posouzení jednotlivých textů, zajišťuje komunikaci s autory a s recenzenty příspěvků. Podílí se na redakčních pracích a na prepisech českých a romských textů, překládá z angličtiny, doplňuje články o anglická resumé a aktivně zapojuje do redakčních prací studenty romistiky na FF UK a podílí se na výběru vhodných recenzentů pro romistickou i beletristickou literaturu, komunikuje s autory recenzovaných odborných článků.

- Výkonný redaktor a od května 2011 šéfredaktor: **Pavel Kubaník, Ph.D.** – romista, organizuje setkání Redakční rady, získává příspěvky do recenzované i nerecenzované části časopisu, podílí se na redakčních pracích, udržuje spolupráci se Seminářem romistiky na FF UK, komunikuje s recenzenty. Podílí se na prepisech rozhovorů, zodpovídá za sekci literatury a vyhledává literaturu vhodnou k recenzování. Je zodpovědný za organizaci pravidelného diskuzního setkávání Romistické utopie.

- Koordinátorka projektu Dějiny Romů ve výuce: **Mgr. Markéta Skočovská** – absolventka oborů romistika na FF UK v Praze a žurnalistika na FSV UK v Praze. Vede interkulturní dílny od roku 2016. Jako koordinátorka projektu odpovídá za plnění harmonogramu, průběžné evaluace, komunikaci týmu, komunikaci s donátory, tvorbu průběžných a závěrečných zpráv, přípravu podkladů pro metodika a za PR projektu. Zároveň koordinuje samotné dílny na školách a zodpovídá za komunikaci se školami, lektorkami, romskými pamětníky apod.

- Administrativní a technická podpora spolku: **PhDr. Eva Zdařilová a od září 2019 Mgr. Jiřina Kuklová Stolařová** – obě absolventky romistiky, mají na starosti distribuci časopisu předplatitelům a organizační a administrativní chod redakce, udržují korespondenci s předplatiteli a přispěvateli, zodpovídají za další administrativní záležitosti spolku (vyúčtování grantů a jiná projektová administrativa), spravují jeho webové stránky. Na redakčních pracích se pak podílí především překlady z německého jazyka (Eva Zdařilová) a korekturami (obě).

Časopis Romano džaniben v roce 2019

Projekt byl realizován v souladu s podmínkami dotací a splnil plánovaný záměr vydat dvě čísla časopisu *Romano džaniben* 1/2019 a 2/2019. Obě čísla byla vydána nákladem 300 kusů.

Projekt byl a stále je určen: romistické obci, odborníkům a studentům romistiky a přílehlých oborů, romské i neromské veřejnosti se zájmem o romskou kulturu, Romům uplatňujícím své právo požívat a šířit vlastní kulturu v mateřštině, romským i neromským organizacím: neziskovým, charitativním a církevním organizacím, médiím, státní správě, specializovaným pracovištím, resp. profesním skupinám, které se dostávají do přímého styku s Romy: učitelům, sociálním pracovníkům, romským poradcům a asistentům, pracovníkům policejní a vězeňské služby.

Úspěchem je, že se stále daří držet vysokou úroveň recenzovaných článků a dodržet podmínky Rady pro výzkum, vědu a inovaci, tedy časopis byl i pro rok 2019 veden na seznamu recenzovaných časopisů:

(<http://www.vyzkum.cz/storage/att/B824F2CAD362169FB3F3287B0C4B6D7A/Seznam%20%C4%8Dasopisu%20pro%20rok%202015.pdf>)

Díky tomu je o publikování článků v časopise stále zájem, zároveň se ale i prodlužuje doba od přijetí článku v redakci k jeho publikování. Recenzní řízení každého článku trvá minimálně 2-3 měsíce, v některých případech dochází k vypracování nových posudků po přepracování původního textu, tedy přípravná fáze článku může trvat i 5-6 měsíců.

Obě čísla roku 2019 vznikla jako tematická skrze individuální oslovení autorů ze strany (hostujících) editorů a redakce. Pro obě čísla jsme oslovili celkem 15 autorů a získali ve výsledku 9 textů pro recenzní řízení. Všechny texty jsou publikovány po přepracování na základě posudků domácích i zahraničních recenzentů. V nerecenzované části bylo publikováno celkem 3+4 článků a 5+4 recenzí vybíraných a zaměřených tak, aby opět co nejširěji doplnily téma sledované v recenzované části časopisu. Obě čísla se od předchozích odlišují výrazným zastoupením textů zahraničních badatelů.

Obě čísla ročníku 2019 rozvíjejí potenciál monotematických čísel, kdy (hostující) editor definuje téma, sezve autory odborných textů a spolu s redakcí koncipuje tematickou revuální část časopisu.

Číslo 1/2019 je věnováno romské literatuře. Samotný časopis *Romano džaniben* je od svého založení dodnes jedinou stálou platformou pro publikování a propagaci literatury romských autorů, vedle našeho periodika se ale v českém a slovenském prostoru objevují (a zanikají) platformy další. Ve světě je pak situace romského psaní velmi diverzifikovaná. Základní přehled k tématu poskytuje editorial čísla, následují čtyři odborné texty zaměřené jak na romskou literaturu v československém prostoru, tak na romskou literaturu v jiných zemích (Anglie, Rusko), historicky se jednotlivé texty zabývají obdobími od 20. let 20. století přes léta 60. a 90. až po dnešní dobu. Texty se zaměřují jak na literární historii, tak na analýzu motivů nebo tzv. paratextů (tedy doprovodného materiálu a doprovodných textů publikací). V nerecenzované revuální části je prostor věnován současným romským autorkám z ČR, recenze se věnují jak odborným knihám o romské literatuře, tak beletrii romských autorů z ČR i zahraničí.

Druhé číslo časopisu *Romano džaniben* z roku **2019** je věnováno stále velmi aktuálnímu a výjimečně citlivému tématu násilných sterilizací romských žen. Hlavní část textů zařazených do recenzované i nerecenzované části se týká situace na území (bývalého) Československa, tj. svým časovým i prostorovým rozpětím pokrývá území současné České a Slovenské republiky a zároveň i celou historii násilných sterilizací romských žen na tomto území v době komunismu a s ní provázané snahy o jejich zastavení/zviditelnění/odškodnění, která pokračuje dodnes. Téma ovšem zasazuje do hlubšího historického i mezinárodního kontextu, díky dvěma historickým studiím, z nichž jedna se týká sterilizací romských žen z území Protektorátu Čechy a Morava v době druhé světové války, a druhá představuje historii násilných sterilizací žen ve Švédsku v rámci struktur a politiky švédského sociálního státu (tj. od 20. let 20. století – až po současné vyrovnání se švédského státu s touto temnou stránkou vlastní minulosti). Texty zařazené do nerecenzované části tohoto čísla mají i významnou dokumentární hodnotu: zpřístupňují poprvé v českém jazyce významné části výzkumných studií neromských badatelů R. Pellara a Zbyňka Andrše z přelomu 80. a 90. let, kteří poprvé na téma násilných sterilizací romských žen v Československu tímto způsobem upozornili, a jejichž výzkumné zprávy se v průběhu let staly podstatnými prameny dokumentujícími tuto praxi. Vedle toho také prostřednictvím dokumentárního textu věnovanému romské

kapele Čercheň z Rokycan upozorňujeme na výraznou dobovou romskou reakci, poukazující na dobově páchané bezpráví, jehož oběťmi se romské ženy stávaly, jeho dopady, ale i možnosti rezistence.

Vzhledem k zaměření časopisu na širokou veřejnost a vzhledem k rozdělení časopisu na dvě části – odbornou a neodbornou – si časopis zachovává předplatitele a zároveň publikované texty nezůstanou čtené pouze v kruhu akademickém, ale dostane se jim širšího obecnstva, což směřuje k jejich popularizaci.

Z povahy časopisu a způsobu jeho distribuce skrze Českou poštu a.s. vyplývá, že nedochází k žádnému omezení jeho dostupnosti. Časopis je možné snadno objednat v redakci, je stále možné objednat si archivní čísla tohoto časopisu buď poštou, nebo mailem (kontakt je možné najít v tiráži časopisu a na webových stránkách - <http://www.dzaniben.cz/>).

OBSAH ČASOPISU V ROCE 2019

ROMANO DŽANIBEN 1/2019

Monotematické číslo 1/2019 sestavovala hostující editorka, romistka Karolína Ryvolová, která je autorkou jak jednoho z článků, tak i editoriału.

Recenzovaná část

Karolína Ryvolová

Injekce z hrotu tvého pera:

Formování moderní romské slovesnosti na stránkách časopisu Románo l'il a jeho předchůdce Informačního zpravodaje v letech 1969-1973

Editorka čísla ve svém článku podrobně mapuje literární a žurnalistickou produkci na stránkách prvních romských tiskovin v bývalé ČSSR. Vedle připomenutí prvních jmen začínající romské literatury, jež v pozdějších textech připomínala řada autorů, objevuje také tvůrce polozapomenuté a všímá si prolínivosti publikovaných žánrů i roli romštiny.

Jan Červenka

Tradičnost a modernost v romské autorské literatuře: kontrast motivického stereotypického a strukturálního pohledu

Text analyzuje opozici „tradičního“ a „moderního“ v literatuře psané slovenskými Romy. Autor si vybírá texty, které tematizují minulost Romů (mytické prózy Margity Reiznerové, některé z pohádek Eleny Lackové) a vidí je v základu jako moderní texty s výrazným autorským vkladem, které konstruuji romskou identitu způsobem, který není v ničem tradiční. Také další literaturu, která se věnuje nedávnému životu Romů, vidí jako autorská díla s minimálním přesahem k folklorním žánrům. Poukazuje ale zároveň na existenci plně folklorních děl, která užívají velmi moderní motivy. S ohledem na tento kontrast autor varuje před převažující motivickou analýzou romské literatury.

Martin Shaw

Za tajemstvím doprovodných textů: Politická agenda v kolaborativním životním příběhu Gordona Silvestera Boswella *The Book of Boswell: Autobiography of a Gypsy*

Autor se snaží pokrýt dialog mezi tradicionalistickým a do značné míry rasovým diskurzem organizace Gypsy Lore Society v 60. letech 20. století a jedním z výrazných romských aktivistů té doby, Gordonem Silvesterem Boswellem. Boswell je spoluautorem vlastní biografie *The Book of Boswell*, kterou na základě jeho vyprávění editoval výrazný proponent GLS John Seymour. Autor analyzuje vztah mezi vlastním textem knihy, životem Boswella, redakční práci Seymoura a především paratextovými prvky knihy (obálka, motto, předmluva...). Boswella

ukazuje jako osobnost s politickými cíli, která do značné míry vystupuje mimo diskurz GLS.

Jekatyerina Dunajeva

Hra o romství: Divadlo Romen a jeho role při konstrukci romské identity v Sovětském svazu ve dvacátých a třicátých letech 20. století

Recenzní článek o dvou knihách, které se věnují existenci Divadla Romen a romské literatury v období počátků Sovětského svazu.

- Lemon, Alaina. 2000. *Between two Fires: Gypsy Performance and Romani Memory from Pushkin to Postsocialism*. Durham: Duke University Press.

- O'Keeffe, Brigid. 2013. *New Soviet Gypsies: Nationality, Performance, and Selfhood in the Early Soviet Union*. Toronto: University of Toronto Press..

Nerecenzovaná část

Čerstvý vítr v romské literatuře

Blok věnovaný spisovatelkám zapojeným do klubu romských autorů Paramisara publikujícím v nakladatelství romské literatury Kher.

Květa Podhradská

Moje britská odysea

Povídka romské autorky o exilu v Anglii a návratu zpět. Text je doplněn rozhovorem, který s autorkou vedla Barbora Šebová.

ROMANO DŽANIBEN – 2/2019

Také toto číslo časopisu bylo sestaveno jako monotematické, jeho editorkou byla Helena Sadílková, šéfredaktorka časopisu.

Recenzovaná část

Gwendolyn Albert

Vynucené sterilizace jako anticikanismus: Příklad Československa / České a Slovenské republiky

Vynucené sterilizace žen v bývalém Československu a v jeho nástupnických státech – v České a Slovenské republice – autorka představuje jako jasné porušování lidských práv, které by mělo být odškodněno. Zároveň právě sterilizace romských žen bez jejich svobodného a informovaného souhlasu autorka uvádí jako výrazný příklad vlivu anticikanismu v medicínské praxi a praxi ve státních sociálních službách. Text se zabývá především odpovědí státních úřadů a mezinárodních lidskoprávních institucí na kontinuální výzvy za strany občanské společnosti směrem k vyjednání důstojného odškodnění takto sterilizovaných žen v kontextu České republiky.

Claude Cahn

Nová naděje pro oběti vynucené sterilizace v České republice: nový zákon o odškodnění

V roce 2019 se do Parlamentu ČR dostal návrh zákona, který – pokud by byl v budoucnu schválen – by pomohl zajistit finanční odškodnění obětem násilné sterilizace, jako nástroje rehabilitační spravedlnosti. Tento vývoj je posledním krokem na dlouhé cestě snah zastavit násilné sterilizace v České republice. Snah, které mají svoje kořeny v aktivitách realizovaných již před 40 lety, a o jejichž naplnění dodnes nadále usiluje malá skupina aktivistů výjimečně oddaných hledání řešení této kauzy. Transformace návrhu zákona do samotného paragrafovaného znění je velmi důležitým nástrojem k tomu, aby oběti získaly přístup k zákonné nápravě bezpráví, které na nich bylo spácháno. Text se soustřeďuje na vývoj po roce 2000 a shrnuje kroky, které dnešnímu stavu věcí předcházely. Ty přitom představuje v kontextu mezinárodního práva, a vývoje v dalších evropských zemích, které obdobné kauze čelily.

Lada Viková

V postavení „osob nehodných reprodukce“. Dokumenty svědčící o sterilizaci Romů z Protektorátu během II. svět. války a jejím (ne)odškodňování

Studie se zaměřuje na analýzu svědectví o nedobrovolných sterilizacích romských žen vězněných za II. svět. války v koncentračních táborech. Je jednak sondou do obsahu několika žádostí o odškodnění obětí nacistických lékařských pokusů a zároveň snahou zkoumané žádosti kontextualizovat. Zkoumané žádosti obsahují archiválie z let 1964–1973. Studie přináší jednak konkrétní svědectví romských žen, které byly nedobrovolně a nuceně sterilizovány, záznamy posudkových lékařů a dále svědectví lékařů, kteří se snažili žadatelky v jejich žádosti podpořit. Zdůrazněny jsou etické aspekty týkající se využití zde prezentovaných dokumentů k bádání. Pozornost je věnována také českým lékařům, kteří přicházeli s těmito ženami do styku – jak za války, tak v poválečném období. Sterilizace jako eugenické praktiky uznané za jeden z typů zločinných nacistických lékařských pokusů namířené za války i proti romské populaci měly být po válce odškodněny. Studie formuluje několik otázek, které by bylo dobré dále zkoumat, např. zda v odškodňovacím procesu nebyly romské žadatelky znevýhodněny.

Maija Runcis

Sociální stát a nucené sterilizace – švédský model

Text badatelky, která jako jedna z prvních upozornila na temnou část švédské historie 20. století spojenou s násilnými sterilizacemi zejména žen pocházejícími z různých skupin soudobého obyvatelstva, včetně žen romských, až do relativně nedávné doby. Text se zaměřuje na shrnutí výsledků badatelského zájmu o toto téma, v kontextu nedávné snahy Švédska se s touto částí svojí historie – a odškodněním obětí – vyrovnat. Autorka představuje tři perspektivy, ze kterých na tuto historii nahlíží. V první řadě tuto historii zasazuje do kontextu eugeniky, sociální medicíny a vědy, s hlavním důrazem na otázky mocenských vztahů ve společnosti a vývoj konceptu rasy. Dále ji nahlíží z pohledu tématu sociálního státu a sociálního inženýrství, při soustředění na různé možnosti udržování rovnováhy struktur sociálního státu. V neposlední řadě se pak věnuje tématu genderu a sexuality, při

debatě o osobách, na které byla sterilizační politika realizovaná švédským státem v průběhu 20. století cílena.

Nerecenzovaná část

Štefan Ivanco

Násilné sterilizácie na Slovensku: 20 rokov odvahy a angažovanosti rómskych žien

Autor textu působí ve slovenské Poradne pre občianske a ľudské práva, která se dlouhodobě věnuje asistenci romským ženám usilujícím o odškodnění za nedobrovolnou sterilizaci – zejména právní pomoci v předkládání jejich kauz k soudům na místní i mezinárodní úrovni, ale i další psychologické podpoře těchto žen, včetně podpory jejich snahy o medializaci a popularizaci tohoto tématu. Text shrnuje dosavadní vývoj snahy o zákonné odškodnění nedobrovolně sterilizovaných žen na Slovensku v období po roce 2000, resp. 2003, kdyby byla publikována souhrnná zpráva o tomto tématu, na jejíž přípravě Poradna též významně spolupracovala (Telo i duša: Násilné sterilizácie a ďalšie útoky na reprodukčnú slobodu Rómov na Slovensku. Poradňa pre občianske a ľudské práva a Center for Reproductive Rights).

Ruben Pellar

První snahy o dokumentaci praxe nedobrovolných sterilizací romských žen v Československu

Výběr z prvních zpráv a dokumentů věnovaných tématu nedobrovolných sterilizací romských žen v Československu na základě výzkumu, který započal na konci 80. let, částečně z popudu mezinárodních institucí reagujících na starší zprávu Charty 77 o situaci Romů v Československu. Výběr připravil jeden z realizátorů tohoto unikátního výzkumu a autora těch zásadních, dodnes citovaných zpráv.

Lada Viková

Šunen Roma so pes kerel, kajso hiros ma domuken/ Pocta skupině Čercheň z Rokycan

Vzpomínkově dokumentační text připomíná působení a zejména písňové texty rokycanské romské kapely Čercheň, hrající od 80. let 20. století. Jejich písně měly mimo jiné výrazný aktivistický motiv a reagovaly na dobové dění v romské společnosti, právě včetně probíhajících vynucených sterilizací a jejich dopadů na životy romských žen, jejich rodin a komunit.

Výtvarná příloha:

Portrét polské výtvarnice Malgorzaty Mirgy Tas

Ko me som, sar andre koda saworo dogielom, to łengri bući, he waś koda łengie palikieraw... / Kdo jsem a k čemu jsem dospěla je jejich práce, a právě jim za to děkuji

Součástí obou čísel je jako obvykle rubrika recenze a anotace, která představuje několik knih publikovaných v poslední době.

Financování časopisu:

Vydání obou čísel časopisu Romano džaniben v roce 2019 podpořili:

Ministerstvo kultury ČR částkou 440 000,-

Magistrát hl. m. Praha částkou 120 000,-

Za štědrost děkujeme těmto a také soukromým podporovatelům.

Další aktivity spolku v roce 2019

Vedle vydávání stejnojmenného časopisu se spolek Romano džaniben zabývá také dalšími projekty, které jsou většinou edičního nebo vzdělávacího charakteru. V roce 2019 jsme zůstali věrní oblasti vzdělávání a prohlubování odborné diskuze pomocí již tradičního projektu **Dějiny Romů ve výuce a přednáškového cyklu Romistické utopie**.

ROMISTICKÉ UTOPIE

Současný výzkum o Romech v ČR a ve světě.
Přednáška a diskuse.

35 36 37 38 39 40 41 42 43 45 46 47 48 49 50 51 52 53 54 55 56 57 59 61 62 63 64 65 66
2016 2017 2018 2019 2020

#60

KONEC KOČOVÁNÍ V ČECHÁCH,

PŘÍPADOVÁ STUDIE NÁSILNÉHO USAZENÍ OLAŠSKÝCH ROMŮ
V LOUNECH A ŽATCI NA KONCI 50. LET.

Markéta Hajská
Seminář romistiky KSES FF UK

ČTVRTEK, 17. 10., OD 19:00, KAMPUS HYBERNSKÁ, HYBERNSKÁ 4
VÝHLEDOVÉ UTOPIE #61: WORKSHOP AKADEMIE ROMSKÝCH STUDIÍ (27. – 28. 11.)

Pořádá Seminář romistiky KSES FF UK a časopis romistických studií Romano džaniben s podporou Magistrátu hlavního města Prahy.

Uplynulé Utopie na www.dzaniben.cz

Romistické utopie 2019

Cílem cyklu neformálních přednášek Romistické utopie je síťovat komunitu odborníků zabývajících se z různých stran studiem života Romů a zároveň prezentovat nové poznatky z výzkumu pro zainteresovanou veřejnost. Počínaje rokem 2010 jsme uspořádali již přes 60 těchto přednášek, v posledních letech na půdě Kampusu Hybernská. Přednášky slouží redakci časopisu k navazování kontaktů a poptávání textů do recenzované i nerecenzované části.

V minulém roce jsme cyklus obohatili o dvoudenní workshop Akademie romských studií (spolupřádaný s Ústavem etnologie a sociální antropologie Slovenské Akademie věd). Workshop sestával z dvanácti prezentací odborníků z ČR a ze Slovenska a doprovodných řízených debat k jednotlivým příspěvkům.

Jednotlivé prezentace:

17. 1. Arne Mann: Historický a společenský význam rómských kováčů (o knize Rómski kováči na Slovensku, Bratislava, ÚĽUV 2018)

21. 2. Helena Sadílková, Milada Závodská, Dušan Slačka: Politicko-společenská angažovanost Romů v Československu 1945-1968

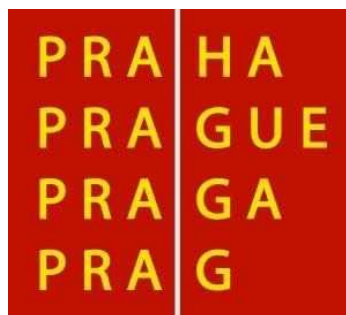
21. 3. Jiří Smlsal: Společenské předpoklady holokaustu Romů v protektorátu Čechy a Morava

16. 5. Lada Viková: Četař Robert Serynek, italský legionář

20. 6. Karolína Ryvolová: Literatura Romů v ČR - současná konjunktura, trendy, příležitosti

17. 10. Markéta Hajska: Konec kočování v Čechách. Případová studie násilného usazení olašských Romů v Lounech a Žatci na konci 50. let

27. - 28. 11. Akademie romských studií

Cyklus bylo možné uskutečnit díky podpoře Magistrátu Hlavního města Prahy a jeho *Programu v oblasti podpory aktivit národnostních menšin na území hl. m. Prahy pro rok 2019*.

Dějiny Romů ve výuce

Projekt Krajinou příběhů romské historie poskytuje již desátým rokem zázemí pro pedagogy základních a středních škol, kteří chtějí do hodin dějepisu a společenských věd zahrnout také informace o moderní historii Romů žijících na českém území, a to od počátku 20. století po současnost. Na webových stránkách www.krajinoupribehu.cz jsou průběžně publikovány odborně zpracované kapitoly z romských dějin, včetně příběhů romských pamětníků, které jsou zasazeny do interaktivních map podle místa, kde se udály. Nově jsme v roce 2019 zařadili i deset vybraných kapitol z dějin Romů všeobecně (např. holocaust, původ Romů) a několik témat, která se týkají Romů a mezi účastníky dílen romské historie o ně bývá eminentní zájem (např. romština, literatura Romů, Romové a vzdělávání, pojmenování Rom apod.). Pedagogové i ostatní uživatelé tak budou moci využívat webovou učebnici, i když zrovna jejich lokalita není v interaktivní mapě zpracovaná.

Ke každému textu vytvořila metodička materiál s jednotlivými úkoly pro žáky/uživatele, která radí, jak ve výuce správně s materiály pracovat.

Kromě interaktivních map a dalších zajímavých odkazů na webu nabízí projekt 2. stupňům základních škol a středním školám také dílny, v jejichž rámci získávají žáci informace o romské historii, kultuře i jazyce a pod vedením lektorky se přímo setkávají s romskými pamětníky a informátory leckdy i v jejich přirozeném domácím prostředí. Pomocí orálně historických metod se žáci učí zachycovat a reflektovat tyto příběhy. V roce 2019 se uskutečnilo 7 bloků dílen na pražských i mimopražských školách, prošlo jimi 137 žáků, studentů a klientů. Jako hosté se zapojili romští pamětníci Jozef Miker, Helena Janičová, Dana Hrušková, Iveta Kokyová a Jiří Chramec.

Podařilo se nám zorganizovat pilotní dílnu pro novou cílovou skupinu – klienty nízkoprahového zařízení pro děti a mládež. Osvědčila se nám právě „nízkoprahovost“ zařízení. Dílen se klienti účastnili dobrovolně, v příjemném, známém prostředí, ze zájmu se zapojili i zaměstnanci. Vzhledem k počtu účastníků (10) se dařilo navodit přátelskou a důvěrnou atmosféru a využít všechny interaktivní prvky našeho programu. Účastníci hodnotili kladně přístup lektora a jeho upřímný zájem předat informace. Vzhledem k tomu, že naprostá většina účastníků byli Romové, považujeme za hodnotné zejména hodnocení „*Líbilo se mi, že jsme se bavili o nás (Romech)*.“ Na otázku, co se na dílnách účastníci dozvěděli, odpovídali „*O historii, o tom, kde Romové žijí, odkud pocházejí a o romském jazyce*“. Po této kladné zkušenosti chceme v NZDM organizovat dílny i nadále.

Z hodnocení účastníků vyplývá, že dílny naplnily účel umožnit dětem prostřednictvím historických událostí reflektovat současnou situaci Romů v ČR. Soudíme tak z hodnotících dotazníků, které účastníci vyplňovali. Žáci a studenti měli možnost utvořit si vlastní názor na romskou historii i současnost, potažmo na Romy jako takové, posílili schopnost kriticky uvažovat o svých postojích. Nejčastěji zmiňované nově nabyté informace se týkaly obecně historie a původu Romů, kultury a jazyka.

Vybíráme několik hodnocení od studentů, účastníků dílen:

Většinu studentů nejvíce zaujalo setkání s pamětníkem a informace o Romech za 2. sv. války: „*Líbil se mi přístup velmi příjemného romského pána, jak nám odpověděl na všechny otázky.*“/ „*Romové nejsou, jaký jsem čekal.*“/ „*Líbilo se mi, že jsme se bavili o nás (Romech).*“/ „*Dozvěděla jsem se všechny věci o Romech, protože jsem o nich dřív nic nevěděla.*“ Jiný žák by ocenil, kdyby se „*víc povídalo s Romy a chodili do hodin*“, další ocenil formu, „*Líbilo se mi, že*

to nebylo pojato jako: Pište si a já mluvím. Mohl mluvit každý. A musím říct, že to nebyla nuda.“

Pedagogové oceňují konání dílny: *„V dnešní době bohužel bují rasismus a někdy i nenávisť vůči romskému etniku. Žáci se seznámili s historií romského etnika, slyšeli i romského občana a mohli mu klást otázky.“/ „Vzhledem k tomu, že na středních školách stále studuje nepatrné procento Romů a ve společnosti přetrvává řada stereotypů, je třeba, aby žáci a studenti přicházeli do kontaktu s živou romskou kulturou.“*

Na otázku, zda využije něco z dílny v reálném životě, odpověděla jedna ze žákyň ZŠ takto:

„To, že bychom se měli chovat ke všem rovnovážně a neodsuzovat je.“/ „Jsem moc ráda, že jsem se dozvěděla tolik věcí, protože jsem pochopila, jak se asi Romové musí cítit v určitých situacích.“

Projekt v roce 2019 podpořilo Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy částkou 188 000 Kč, Magistrát hlavního města Prahy částkou 50 000 Kč a Nadační fond obětem holocaustu částkou 50 000 Kč. Děkujeme za podporu.

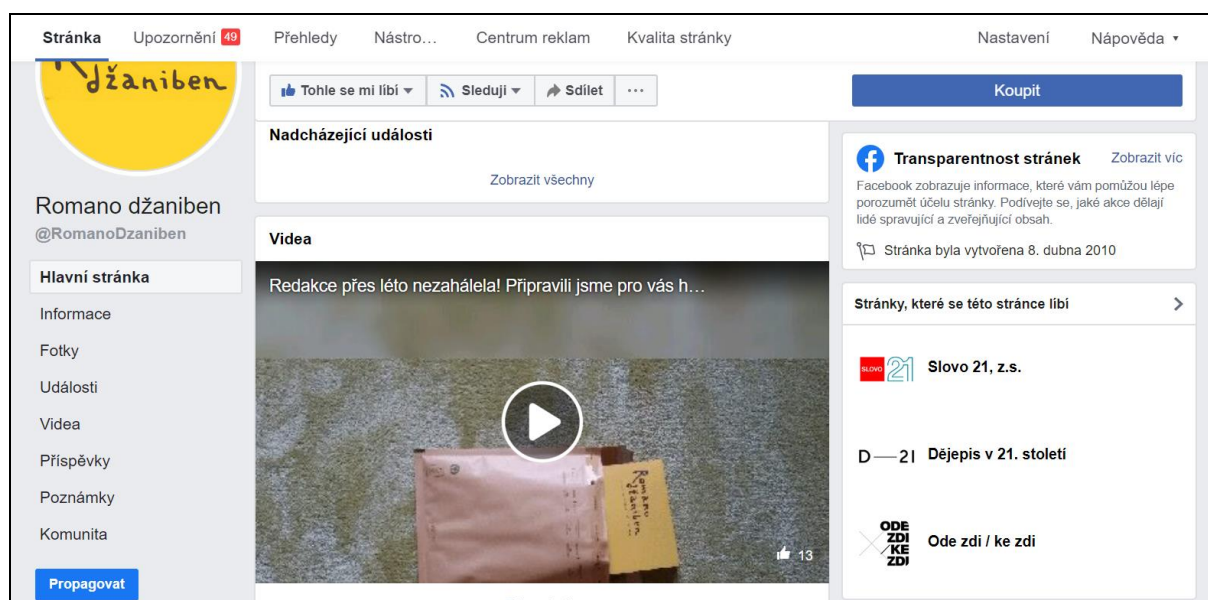

Propagace

V roce 2019 jsme veřejnost aktivně oslovovali zejména prostřednictvím Facebooku, kde již naše stránka přesáhla 1100 fanoušků a z častějších označení „To se mi líbí“ je také patrné, že tito fanoušci skutečně sledují obsah publikovaných sdělení.

Cyklus Romistické utopie se do povědomí veřejnosti dostává také z programu a nástěnek vyhledávaného kulturního prostoru Kampusu Hybernská.

Zapojením romistů a dalších kolegů z přidružených oborů zejména ze Slovenska se navíc daří propagovat a zpřístupňovat odborný i revuální obsah časopisu dalším zájemcům, a to i mezi Romy.

Zhodnocení roku 2019

27.—28. november 2019	Kampus Hyberborská, Praha, miestnosť 2D a 3D
Konferencia je realizovaná odlohu podľa programu VEGA-2006/05-VA- Vnútorné možnosti mobility študentov na medzinárodných výskumoch. Kritériá oceňovania zahraničných praktík a ich nových diel.	Časť seminára a workshopu interpaginácie Štefánika v akademickom videu JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO OPETUSTIETEIDEN LAITOS Pedagogical Research Unit
	Seminár realizujúky: Katedru a ústav pedagogických ved, Filozofická fakulta Univerzity Karlovej FAKULTA FILIZOFICKÁ Univerzita Karlova

[illegible][illegible]

Rok 2019 hodnotíme jako úspěšný. Podařilo se nám vydat zajímavá čísla unikátního časopisu Romano džaniben, jenž je jediným odborným romistickým periodikem v České republice.

I v roce 2019 spolek získal nové předplatitele a rozrostlo se také publikum přednáškového cyklu Romistické utopie, v jehož rámci proběhlo sedm seminářů (přednášky a diskuse), z toho jeden dokonce jako dvoudenní blok během Akademie romských studií, kam se sjelo několik desítek přednášejících i posluchačů (5 z přednášejících působí v redakční radě časopisu Romano džaniben).

Již 10 let se daří pořádat projekt Dějiny Romů ve výuce, a to vždy s pozitivní odezvou. Realizátorky dokázaly navázat spolupráci jak s novými školami, tak s romskými informátory. Během posledního roku realizace projektu se navíc ukázalo jako perspektivní zaměřit do budoucna vedle základních a středních škol pozornost také na nízkoprahová zařízení, na studenty-pedagogy apod., tomu následně byly přizpůsobeny na podzim podávané dotační žádosti.

Celkově je možné činnost Romano džaniben z. s. v roce 2019 vyhodnotit jako úspěšnou: všechny naplánované aktivity se podařilo díky přiděleným dotacím a díky snaze členů spolku realizovat. Spolek tímto rokem završil 25 let trvání a nepřetržité kontinuity a je naším přáním, aby se nadále dařilo aktivity udržet a rozvíjet.

Za spolek Romano džaniben

Lada Viková